

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ

48

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-83-4

BRNO 2007

PŘEHLED VÝZKUMŮ

Recenzovaný časopis, vydává Archeologický ústav Akademie věd České republiky Brno.
Peer-reviewed journal published by the Institute of Archaeology, Brno.

Předseda redakční rady
Head of editorial board

Pavel Kouřil

Redakční rada
Editorial board

Herwig Friesinger, Václav Furmánek, Janusz K. Kozłowski,
Alexander Ruttikay, Jiří A. Svoboda, Jaroslav Tejral, Ladislav Veliačik

Odpovědný redaktor
Editor in chief

Petr Škrdla

Výkonná redakce
Assistant Editors

Balázs Komoróczy, Marián Mazuch, Ladislav Nejman, Rudolf Procházka,
Stanislav Stuchlík, Lubomír Šebela, Blanka Veselá

Technická redakce
Technical Editors

Dana Gregorová

Adresa redakce
Address

Archeologický ústav AV ČR
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: pv@iabrno.cz
<http://www.iabrno.cz>

KNIHOVNA AV ČR

PD 1520

48, 2007

90270/09

Obrázek na obálce
Cover illustration

Jeskyně Býčí skála. Geometrický vzorec, datovaný do eneolitu.
Býčí skála Cave. A geometric pattern dated to the Aeneolithic.

Vychází jednou ročně/Published yearly

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-83-4

Copyright © 2007 by the Archeologický ústav AV ČR Brno, and by the authors.

Kniha byla vydána s přispěním Akademie věd ČR

Tisk/Print Bekros

Pokyny pro autory na internetové stránce
Instructions to authors on internet pages

<http://www.iabrno.cz>

Literatura

Belcredi, L. a kol. 1989: *Archeologické lokality a nálezy okrese Brno-venkov*. Brno.

Resumé

An isolated artifact, made of Krumlovský les type chert, was collected at elevation marker Babí hora near Moravské Bránice.

MORAVSKÝ KRUMLOV (okr. Znojmo)

Hutní montáže. Mamutí stolička. Ojedinelý nález. Záchranný výzkum. Uložení: M Moravský Krumlov

Během hloubení rýhy při opravě vodovodu pro Hutní montáže byla nalezena část mamutí stoličky. Zaměstnanci montáží označili přibližné místo nálezu souřadnicí 49o3'11.11" N; 16o20'46.39" E (WGS-84).

Lokalita je situována na mírném východním svahu při úpatí masivu Krumlovského lesa, v nadmořské výšce přibližně 305 m. Pozice místa nálezu odpovídá časně mladopaleolitické sídelní strategii v oblasti (Ivančicko, Škrdla, ústní sdělení). V nejbližším okolí jsou známy nálezy z prostoru bývalé cihelny (Klíma 1960) a z obou stran silnice Moravský Krumlov – Jezeřany – Maršovice mezi železniční tratí a lesem (nepubl.).

Jedná se o pravou třetí stoličku (*molar*) mamuta srstnatého (*Mammuthus primigenius*). Stolička není kompletní, chybí jí zhruba ¼. Je značně mineralizovaná. Počet lamel dosahuje 15. Stolička nejeví velká opotřebení okluzální plochy, kořeny nejsou zcela zachovány. Na třetí ploše se lamely jeví úzké, hustě uložené, téměř rovné (nezvlněné). Distálním i proximálním směrem se mírně zvyšuje. Nejširší lamely se vyskytují přibližně uprostřed. Chybí jakékoliv znaky tlakové deformace nebo patologické změny. Stolička nebyla změřena vzhledem k tomu, že část zubu chybí.

Ze srovnání s moláry nalezenými na lokalitě Předmostí vyplývá, že se tento nález svou morfologií nijak neliší od mamutů posledního glaciálu (Lister, 1991, Musil, 1968, Weidmann 1969). Věk jedince se pohybuje okolo 55–60 let (Haynes, 1999). Podle morfologie a odhadované velikosti se mohlo jednat o samce.

Miriam Nývltová Fišáková, Alena Hrbáčková

Literatura

Haynes, G. 1999: *Mammoths, Mastodons and Elephants, Behavior and the Fossil Record*. Cambridge University Press, New York.

Klíma, B. 1960: Paleolitický nález v Moravském Krumlově. *Přehled výzkumů* 1959, 14.

Lister, A. M. 1991: Late Glacial mammoths in Britain. In: N. Barton, A. J. Roberts and D. A. Roe (Eds.) *The Late Glacial in northwest Europe: human adaptation and environmental change at the end of the Pleistocene*, 51–59. CBA Research Report 77.

Musil, R. 1968: *Die Mammutmolaren von Předmostí (CSSR)*, Paläontologische Abhandlungen, Abroulungen A (Paläozoologie) 3.

Weidmann, M. 1969: Le mammoth de Praz-Rodet (Le Brassus, Vaud). *Bulletin de la Societe vaudoise des Sciences naturelles* 70, 229 – 240.

Resumé

An isolated mammoth molar was found in the Hutní Montáže estate near Moravský Krumlov.

NAPAJEDLA (okr. Zlín)

„Zámoraví“, cihelna. Aurignacien. Redeponované sídliště. Záchranný výzkum.

V roce 2006 nebyla v napajedelské cihelně zaznamenána těžba. Proto jsme se zaměřili na povrchové průzkumy dřívější těžbou narušených sedimentů a na rozšíření odkryvu v místě koncentrace nálezů v severní stěně cihelny (obr. 15). Důsledně jsme oddělovali materiál z šedavé vrstvy, která byla zkoumána již v roce 2005 (Škrdla – Nývltová Fišáková – Nývlt 2006) a která obsahovala hojně kamenné artefakty, ojedinelé uhlíky a zlomky spálených kůstek. Téměř všechny prokopané sediment z této polohy byl plaven.

Výzkumem a průzkumem jsme získali několik dalších charakteristických strmě retušovaných škrabadel a plavením jsme získali drobné mikročepky. Vzhledem k významu lokality v následujícím příspěvku shrnuji všechny dosavadní nálezy. Soubor z lokality je rozčleněn na dva celky:

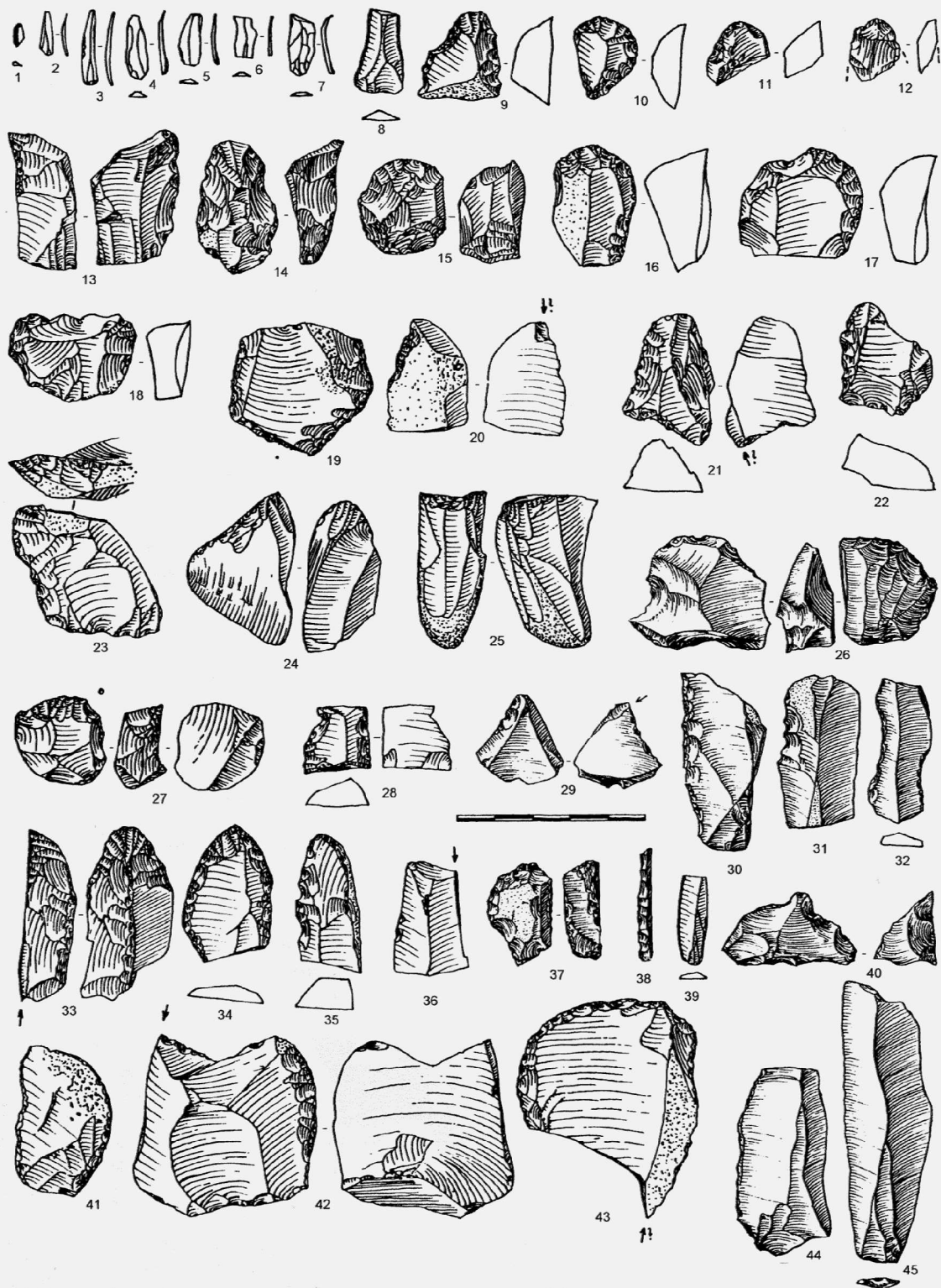
- 1 - artefakty, které pocházejí výhradně z vrstvy šedavých sedimentů, na něž se vážou radiokarbonová data (tj. pouze kopané a vyplavené, včetně nálezů z roku 2005, které byly publikovány v PV 47, Škrdla – Nývltová Fišáková – Nývlt 2006),
- 2 - ostatní artefakty z prostoru severního okraje cihelny (tj. kopané i posbírané na povrchu, včetně nálezů z roku 2004–2005, které již byly publikovány, Škrdla 2005; Škrdla – Nývltová Fišáková – Nývlt 2005, 2006).

Artefakty z vrstvy šedavých sedimentů (datovaná poloha)

V letech 2005 a 2006 bylo ze zmíněné vrstvy (geologický popis viz Škrdla – Nývltová Fišáková – Nývlt 2006) získáno 34

Obr. 15. Napajedla-Zámoraví. Výzkum lokality. Napajedla-Zámoraví. Excavation.

Obr. 16. Napajedla-Zámoraví. Vybrané artefakty. 1–25: datovaná poloha, 26–45: severní okraj cihelny (mimo datovanou polohu).

Napajedla-Zámoraví. Selected artifacts. 1–25: dated layer, 26–45: northern part of brickyard (undated).

Tab. 4. Napajedla-Zámoraví. Datace.
Napajedla-Zámoraví. Dating.

No.	název – description	materiál – material	hodnota – value	
GrA-32566	Napajedla-Brickyard-02	uhlíky – charcoal	29 820	+180 -170 BP
GrA-32568	Napajedla-Brickyard-03	spálené kosti – charred bones	30 620	+190 -180 BP

(2005) respektive 36 (2006) artefaktů větších než 1,5 cm a dalších 305 respektive 334 (z toho 249 ks eratického silicitu, 12 ks radiolaritu, 5 ks křemene a 68 ks přepáleného silicitu) drobných mikroústěpků/mikrozlomků z výplavu.

Surovinovému spektru výrazně dominuje eratický silicit, který je doplněn radiolaritem, křemenem a silicifikovaným pískovcem (obitý kus suroviny). Přepálené artefakty jsou pravděpodobně vyrobeny také z eratického silicitu.

Z technologického pohledu v kolekci převažují úštěpy. Za pozornost ale stojí vyšší podíly mikročepelí a nástrojů. Jádra jsou zastoupena pouze exempláři drobných tvarů na úštěpu (obr. 16: 24, 25), která byla určena nepochybně na výrobu mikročepelí (bladelets). Díky plavení (rozměr oka síta 1 mm) byla získána kolekce 639 mikroústěpků/mikrozlomků (tj. artefaktů drobných rozměrů o velikosti v rozmezí 2 mm–1,5 cm).

Z nástrojů stojí za pozornost série devíti strmě retušovaných škrabadel. První je mírně vyčnělé (obr. 16: 9), druhé vějířovité (obr. 16: 10), třetí vyčnělé a kombinované s mikrojádrům (obr. 16: 13), čtvrté, páté a šesté na úštěpu (obr. 16: 14, 16, 17), sedmé je okrouhlé (obr. 16: 15), osmé a deváté představují části odlomených hlavic škrabadel (obr. 16: 11, 12). Další skupinou nástrojů jsou drásadla různých tvarů (obr. 16: 18, 19, 23), výčet nástrojů pak uzavírá fragment čepele se strmou (aurignackou) retuší a rydlovým úderem (obr. 16: 21), další fragment čepele se strmou (aurignackou) retuší (obr. 16: 22), zlomek čepele s místní retuší a rydlovým úhazem (obr. 16: 20), bilaterálně retušovaná drobná čepel (obr. 16: 8) a zlomek drobné mikročepelky s otupující retuší (obr. 16: 1).

Díky plavení v letech 2005 a 2006 jsme separovali přibližně 7 g spálených drobných kůstek, jejichž část jsme spolu se vzorkem uhlíků ze stejné polohy zaslali na datování do laboratoře v Groningen. Výsledek 30 kya (nekalibrovaných, tab. 4) potvrdil aurignackou klasifikaci (střední aurignacien). Pro další výzkumy v oblasti tak máme stratifikovanou a datovanou kolekci, kterou můžeme použít jako referenční.

Artefakty ze severního okraje cihelny (mimo nálezy z datované polohy)

Do této skupiny byly zahrnuty nálezy z výkopů v letech 2004 a 2005 (cca 15 m níže po svahu od datované polohy), nálezy z nadložních vrstev nad datovanou vrstvou šedavých sedimentů a povrchové nálezy z prostoru celého severního okraje cihelny. Protože tato kolekce působí homogenním dojmem, je hodnocena v celku.

Surovinové spektrum kolekce je obdobné spektru z datované vrstvy šedavých sedimentů. Opět výrazně převažuje eratický silicit, který je doplněn radiolaritem, rohovcem (jeden

kus rohovce typu Krumlovský les, varieta I a jeden kus blíže neurčeného rohovce; determinace A. Přichystal), silicifikovaným pískovcem a křemenem. Za pozornost stojí, že oproti datované poloze je výrazně vyšší podíl přepálených artefaktů. Hrubotvará industrie je zastoupena křemenným otloukačem (Škrdla et al. 2006, obr. 16: 20).

Technologické spektrum je charakterizováno opět převahou úštěpů, proti datované poloze je ale méně nástrojů a mikročepelí (druhá skupina je nepochybně ovlivněna plavením sedimentů z datované polohy), a naopak nárůstá podíl čepelí a fragmentů čepelí. Ale podobně jako v případě surovinového spektra se tato kolekce od kolekce z datované polohy výrazně neodlišuje.

Typologické spektrum sestává pouze z 18 nástrojů. Strmě retušovaná škrabadla v případě této kolekce opět představují významnou složku. Jsou zastoupena okrouhlým exemplářem (obr. 16: 27), drobným škrabadélkem na úštěpu (obr. 16: 37), škrabadlem na širokém úštěpu (obr. 16: 43) a kombinací vyčnělého škrabadla s rydlem (obr. 16: 33). Další rydla jsou na hrojitém fragmentu úštěpu (obr. 16: 29), na zlomené čepeli (obr. 16: 36) a klínové rydlo je kombinováno s drásadlem (obr. 16: 42). Kolekci nástrojů doplňuje zobec (obr. 16: 40), vrub (Škrdla 2005: Fig. 3.33: 8), retušovaný úštěp (obr. 16: 41), hrot (obr. 16: 34), čepel se strmou retuší (obr. 16: 30,35) a fragment čepele se strmou retuší (obr. 16: 28), čepel s bilaterální vrubovitou otupující retuší (obr. 16: 32), retušovaná čepel (Škrdla – Nývltová Fišáková – Nývlt, obr. 16: 6), zlomek retušované čepele, a drobná čepelka s jemnou bilaterální retuší (obr. 16: 39).

Nálezy z ostatních míst cihelny

Přestože na více místech v prostoru cihelny byly zachyceny ojedinělé artefakty, nebyly nalezeny žádné charakteristické typy a jejich kulturní klasifikace zůstává otevřená. Za pozornost ale stojí skutečnost, že v nejvyšší etáži současného hliníku byla nalezena drobná kolekce artefaktů (4 ks, z toho 3 ks eratického silicitu a 1 ks přepáleného silicitu, z technologického pohledu čepel, zlomek čepele a 2 úštěpy), které mají ve srovnání s výše popsanou aurignackou kolekcí odlišný charakter a mohly by představovat doklad gravettien. Toto pozorování by bylo v souladu s údajem M. Šnajdra, že gravettské nálezy byly zachyceny při skrývkových pracích při rozšiřování cihelny. Rozdíl ve stáří stromů v těsném sousedství nejvyšší etáže a v širším okolí vymezují úsek, který by mohl odpovídat skrývkám, které zmiňuje Šnajdr (cf. Oliva 1998). Nadmořská výška této polohy je v rozmezí 225–240 m, vzdálenost k lokalitě Napajedla II pak 300–350 m.

Tab. 5. Napajedla-Záморавí. Technologie
Napajedla-Záморавí. Technology.

	datovaná polohu – dated layer	severní okraj cihelny (mimo datovanou polohu) – northern part of brickyard (undated)
otloukač – hammerstone	0	1
připravená surovina – prepared raw material	1	0
jádro – core	5	3
ústěp – flake	33	144
čepel – blade	2	23
mikročepel – microblade	9	2
zlomek čepel – blade fragment	0	23
zlomek – fragment	3	16
rydlový odpad – burin spall	0	6
čepel s místní retuší – partly retouched blade	0	1
zlomek čepel s místní retuší – partly retouched blade fragment	0	1
ústěp s místní retuší – partly retouched flake	0	3
nástroj – tool	17	18
celkem – total	70	241
mikroustěp/mikrozlomek – microchip/microfragment	639	80

Tab. 6. Napajedla-Záморавí. Suroviny.
Napajedla-Záморавí. Raw materials.

	datovaná polohu – dated layer	severní okraj cihelny (mimo datovanou polohu) – northern part of brickyard (undated)
eratický silicit – erratic flint	53	154
radiolarit – radiolarite	3	23
rohovec – hornstone	0	2
křemen – quartz	3	1
přepáleno – burnt	10	56
silicifikovaný pískovec – silicified sandstone	1	5

Závěr

Výzkumem a povrchovým průzkumem v těžbou rozrušených sedimentech byla nashromážděna zajímavá kolekce aurignackých artefaktů. Lokalita představuje v pořadí čtvrtou absolutně datovanou lokalitu aurignacienu na Moravě (ostatní jsou Stránská skála, kde je více poloh, Milovice a Mladeč, Svoboda a kol. 2002). Za pozornost stojí téměř výhradní orientace na importované eratické silicity a převažující aurignackých škrabadel v typologickém spektru. Díky plavení sedimentů byla získána kolekce drobných prohlých mikročepel (twisted bladelets), které dosud na moravských aurignackých lokalitách nejsou příliš četné. Dvě z těchto drobných čepel, které jsou retušované (obr. 16: 8,39), by mohly být zařazeny k typu Dufour, ale bude-li se striktně vycházet z definice, nemají střídající se (dorzální a ventrální) retuši. Přiřazení mikročepel k typu Dufour se ale autor od autora různí, někteří autoři mezi ně kladou i neretušované kusy (cf. Elston and Kuhn eds. 2002 s lit.; Hays – Lucas 2000).

Nejbližší analogie (nejenom geograficky) k popisované kolekci lze spatřovat v lokalitách v okolí Napajedelské průrvy, jmenovitě jde o více lokalit na katastrech Nové Dědiny nebo Žlutavy (cf. Oliva 1987). Srovnatelná jsou nejen surovinová spektra, kdy dominují eratické silicity, které jsou doplněny radiolaritem (proti Napajedlům se ale objevují i lokální moravské silicity), ale i typologická spektra, která jsou charakterizo-

vána převahou aurignackých strmě retušovaných a vyčnělých škrabadel a přítomností mikročepel (twisted bladelets včetně typu Dufour).

Pokud nám to umožní majitel pozemku, budeme ve výzkumu lokality dále pokračovat. Cílem bude rozhojnění kolekce.

Výzkum proběhl v rámci projektu GAČR č. 404-05-0305.

Petr Škrdla

Literatura

- Elston R.G., Kuhn, S.L., eds. 2002: *Thinking Small: Global Perspectives on Microlithization*. Archaeological papers of the American Anthropological Association 12. Berkeley: University of California press.
- Hays, M.A., Lucas, G. 2000: A Technological and Functional Analysis of Carinates from Le Flageolet I, Dordogne, France. *Journal of Field Archeology* 27, 455–465.
- Oliva, M. 1987: *Aurignacien na Moravě*. Studie Muzea Kroměřížska '87. Gottwaldov: MTZ.
- Oliva, M. 1998a: Gravettien východní Moravy. *Acta Mus. Moraviae, Sci. soc.*, 83, 3–65.
- Svoboda, J. a kol. 2002: *Paleolít Moravy a Slezska*. 2. aktualizované vydání. Brno: AÚ AV ČR.

Škrdla, P. 2005: *The Upper Paleolithic on the Middle Course of the Morava River*. Dolnověstonické studie 13. Brno: AÚ AV ČR.

Škrdla, P., Nývltová Fišáková, M., Nývlt, D. 2005: Napajedla (okr. Zlín). *Přehled výzkumů* 46, 198–201.

Škrdla, P., Nývltová Fišáková, M., Nývlt, D. 2006: Napajedla (okr. Zlín). *Přehled výzkumů* 47, 90–93.

Resumé

A rescue excavation in a colluvial sediment quarry in the field of Zámoraví on the cadastral territory of the town of Napajedla continued in 2006 (cf. 2004 and 2005 reports in Škrdla et al. 2005, 2006). New Aurignacian artifacts were added to the existing collection and new AMS dates around 30 kya (uncal.) were obtained. The site Napajedla-Zámoraví represents the fourth stratified and absolutely dated Aurignacian collection within Moravia (cf. Svoboda 2002). This article describes all collected and excavated material to date.

Two collections from this site are described separately:

1 - artifacts from the dated layer

2 - artifacts from the northern part of brickyard (undated)

The collection of artifacts from the dated layer consists of 70 items longer than 1.5 cm and an additional 639 small microchips/microfragments. The prevailing material is erratic flint, supplemented by isolated pieces of radiolarite, quartz, and silicified sandstone. Several burnt artifacts were probably also manufactured from erratic flint. The tools are different types of carinated and nosed endscrapers (obr. 16: 9–17), sidescrapers (obr. 16: 18, 19, 23), a fragment of a steeply retouched blade with a burin blow (obr. 16: 21), another fragment of a steeply retouched blade (obr. 16: 22), a blade fragment with a burin blow (obr. 16: 20), a bilaterally retouched bladelet (obr. 16: 8) and a fragment of a backed microblade (obr. 16: 1).

As a result of intensive wet-sieving, a 7 g sample of small charred bone fragments was obtained. This sample, together with another sample of charcoal, was sent to Groningen. The resulting AMS dates (around 30 kya) are consistent with the technological and typological character of the industry. This stratified and dated collection may be used as an Aurignacian reference collection for other collections in the surrounding microregion.

The collection of artifacts from the northern part of brickyard (undated) consists of 241 items longer than 1.5 cm and an additional 80 small microchips/microfragments. The most common raw material type is again erratic flint, supplemented by radiolarite, hornstone, quartz, and silicified sandstone. Burnt artifacts are probably from erratic flint. The tools include different types of carinated and nosed endscrapers (obr. 16: 27, 37), an endscraper on a wide flake (obr. 16: 43), a nosed endscraper combined with a burin (obr. 16: 33), a burin on a pointed flake (obr. 16: 29), a burin on a broken blade (obr. 16: 36), a dihedral burin in combination with a sidescraper (obr. 16: 42), a bec (obr. 16: 40), a notch (Škrdla 2005: Fig. 3.33: 8), a retouched flake (obr. 16: 41), a point (obr. 16: 34), steeply retouched blades (obr. 16: 30,35), a steeply retouched blade fragment (obr. 16: 28), a backed blade with "shouldered" retouch (obr. 16: 32),

a retouched blade (Škrdla et al. 2006: obr. 16: 6), a retouched blade fragment, and a small finely-retouched bladelet (obr. 16: 39).

The collection of artifacts from other parts of the quarry is poor in diagnostic types. Only 4 items from the uppermost part of the quarry suggest affinity with the Gravettian industry, which is consistent with previous claims made by M. Šnajdr's (cf. Oliva 1998).

This important assemblage of Aurignacian artifacts was obtained through excavation within undisturbed colluvial sediments and also through surface surveys of sediments which have been previously disturbed by quarrying. In terms of raw materials, the assemblage is characterized by specialization on imported erratic flint. Predominant typological forms are carinated and nosed endscrapers. Through intensive wet-sieving we obtained a collection of tiny twisted bladelets, which are not frequent in Moravian Aurignacian sites. Two of these bladelets are retouched and may be attributed to the Dufour-type, but by definition they are not alternatively retouched. Opinions on the classification of this tool differ from author to author (cf. Elston and Kuhn eds. 2002 with ref.).

The closest analogies (not only geographical) to the described assemblage have been found at sites in the vicinity of Napajedla Gate, namely in the cadastral territories of villages Nová Dědina and Žlutava (cf. Oliva 1987). The prevalence of erratic flint in the raw material spectrum, the prevalence of Aurignacian endscraper tool forms, and the presence of twisted bladelets including Dufour forms are all comparable to the collection described.

PŘEROV (k. ú. Čekyně, okr. Přešov)

„Na Žernové“. Paleolít. Ojedinelý nález. Povrchový průzkum.

Prostřednictvím povrchového průzkumu byl dne 8. 5. 2006 v trati „Na Žernové“ nalezen patinovaný ústěp. Místo nálezu je situováno na mírném svahu, 200 m SZ od vrcholu Čekyňský kopec, v nadmořské výšce 304 m, při západním okraji katastru obce. Souřadnice místa nálezu jsou: 49°29.131' N, 17°25.581' E (WGS 84). Z geomorfologického hlediska se lokalita nachází poblíž okraje jižního výběžku Tršické pahorkatiny, který představuje výraznou krajinnou dominantu poskytující dobrý výhled na ústí Moravské brány a Kelčskou pahorkatinu.

Při opakovaných sběrech byla nalezena pouze nepatinovaná zlomená čepel (viz. kap. Eneolít). Případnou větší koncentrace paleolitické kamenné štipané industrie lze spíše předpokládat v okolí vrcholové partie Čekyňského kopce (307 m), která však není dlouhodobě zemědělsky kultivována. Možnosti provedení povrchového průzkumu jsou v těchto místech dočasně uzavřeny.

Zdeněk Schenk, Jan Mikulík

Resumé

An isolated flake was found in the cadastral territory of Čekyně near Přešov.